Masonca

Murat Özgen Ayfer



“Hürmasonluk” terimi Türk dili kurallarına aykırıdır; sıfatın ayrı yazılması gerekir. Nitekim "özgür" ve "hür" eş anlamlıdır; kimileri kavramsal bakımdan farklı bir tanım yapmakta olsa bile... Ancak bu terimin Türk dili kurallarına aykırı oluşu, Masonluk bakımından bir şey değiştirmez çünkü bu Türk Masonluğu’na özgü masonca bir terimdir.

Masonluğun yüzyıllardan bu yana sürüp gelmiş bir geçmişi var.

Kimine göre, bu geçmişin kökeninde **“Operatif Masonluk”** olarak andığımız Avrupa’nın geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatı yer alır.

Kimine göre ise Masonluk çok daha eskidir; Antikçağa hatta “tarih öncesi” olarak nitelenen dönemlere kadar uzanır.

Kimisi de günümüzdeki Masonluğu, “çağdaş” olarak da nitelenen Spekülatif Masonluk ile özdeşleştirir; tarihteki bina inşaatı mesleğini, günümüzün anlamındaki Masonluğun geçmişinin dışında sayar. Böyle olunca 21. yüzyılın başlarında bulunduğumuz şu sıralarda, Masonluğun ancak üç yüzyıl kadar bir geçmişinden söz edilebilirse de aslında bu da hiç az sayılmaz.

Bu çalışmadaki konumuz, yalnızca **“Çağdaş Spekülatif Masonluk”** olacak. Salt “Masonluk” diyerek bunu nitelemek üzere herhangi bir ek sıfat kullanmayınca, Çağdaş Spekülatif Masonluğu belirtmiş olacağız. Operatif Masonluk, konu alanımızın dışında kalacak.

Ancak gerekliyse, iyisi ve doğrusu öyleyse, yararlı ve güzelse, günümüzde bile geçerliyse, Operatif Masonluğa hatta daha eski tarihli kaynaklara bile başvurulabilir, alıntılar yapılabilir.

Neden olmasın!

Kaldı ki Spekülatif Masonluğun gerek kuruluşu sırasında gerekse sonraki yüzyıllar içindeki gelişimi boyunca, Operatif Masonluğa öylesine bir ağırlık, o kadar çok önem verilmiş ki!... Günümüzdeki Masonlukta o dönemden kalma tüm öğelerden soyutlanmamıza henüz olanak yok.

Düşüncelerimizi çağcıl yaşamla uyumlu bir şekilde yansıtılabilmesi bakımından kullandığımız simgelerden birçoğu Operatif Masonluk ile bağlantılı... Üstelik bu simgeler, kavramları yansıtmak bakımından hayli başarılı görünüyor ve zaman içinde de dayanıklılık sergiliyor yani kısa sürede yürürlüğünü yitirmiyor.

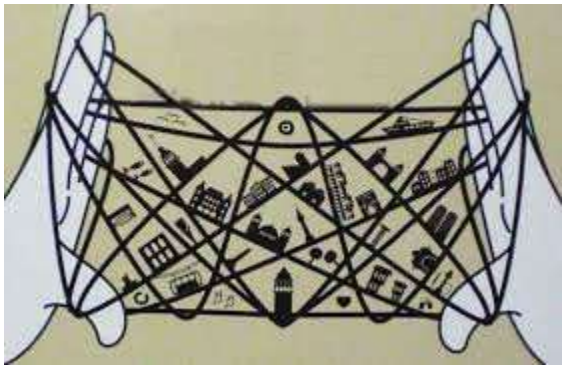
Şöyle bir soru ile karşılaşabiliriz:

«Çağımızdaki Masonluk, geleneksel bina inşaatı mesleğinin dönüşüme uğratılmış bir devamıysa, -nitekim Masonluğun resmi tarihinde öteden beri öyle deniyor- bu çok doğal bir olgudur çünkü Operatif Masonluk artık ortadan kalkmış olsa bile Spekülatif Masonluğun üzerindeki etkisi sona ermemiştir. Fakat Spekülatif Masonluk, tarihçesi bakımından Operatif Masonluk ile bağlantılı değilse, bu durum nasıl açıklanabilir? Burada bir çelişki yok mu?»

Çelişki yok… Spekülatif Masonluğun, tarihsel bakımdan Operatif Masonluğun devamı olduğu kabul edilmese de ilk örgütlenmesi sırasında Operatif Masonluk ile bağlantısı yadsınmıyor.

Spekülatif Masonluğun ilk örgütü olan Londra Büyük Locası 1717 yılında kurulurken, dönemin zorunlu gereği uyarınca, "olağan mason locaları örgütü" gibi bir görünüme bürünmüştü. O dönemde başka türlüsüne izin verilmezdi; öyle gösterilmesi gerekmişti.

Bir diğer deyişle, Operatif Masonluk, Spekülatif Masonluğa, dış görünüşü bakımından bir kılıf olmuştu.



Dolayısıyla Spekülatif Masonlukta geleneksel bina inşaatı mesleğiyle ilgili çok şeyin bulunması, üstelik bunların salt somut nesnelerin simgelenişiyle de sınırlı kalmaması şaşırtıcı ya da beklenmedik olmasa gerektir.

Şayet gerçek böyleyse, bu kez şu "kılıf" sözcüğüyle bağlantılı olmak üzere sorulabilir bir soru var: ***«Böyle bir iş doğruluğa ve dürüstlüğe sığar mı?... Bunun masonca bir davranış olduğu söylenebilir mi?»***

Bu sorunun yanıtını günümüzde masonca sayılabilecek bir tutum ve davranış çerçevesinde düşünerek vermek yanılgılı olur. Çağdaş Masonluğun amaç ve ilkeleri, bugünün değer yargıları, 18. yüzyılın başlarındaki amaç ve ilkeler ile o günlerin değer yargılarından çok farklı.

Ancak bu konuya pragmatik bir yaklaşımla bakılırsa, sonunda bunun yararlı olup olmadığı düşünülebilir.

∴

Felsefede olduğu gibi, Masonluktaki çalışmalarda da **kavramlar** önemli bir yer tutar.

Şayet kavramlar üzerinde baştan uyuşmaya varmazsak, sonradan birbirimizi anlamakta güçlük çekebiliriz hatta farklı şeylerden söz etmekte olabiliriz.

Öyle bir durumda, asıl konuyu bir yana bırakıp, önce kullandığımız terimlerin anlamları üzerinde aramızdaki görüş farklarını gidermemiz gerekir.

Onu yapmaya girişince, bu kez her birimiz sadece kendi bildiğinin, kendi uygun gördüğünün, kendi benimsediğinin doğruluğunda diretirse olduğumuz yere çakılıp kalır, gelişim doğrultusunda birlikte ilerleyemeyiz.



Toleransı ve karşılıklı anlayışı hiç elden bırakmamak gerekir.

İyisi mi, gelin önce kavramlar üzerinde masonca uyuşmaya varalım.

Önce bu yazının başlığı… Şöyle bir soru: ***«Masonca nedir, ne demektir?»***

Masonca, sözlüklerde bulunmayan, Masonluğa ve daha çok masonlara özgü, pek özel bir terim. İki ayrı anlama gelir.

Birincisi, **"Çağdaş Masonlukta bir masona yakışan, gereğine uygun tutum ve davranış."**

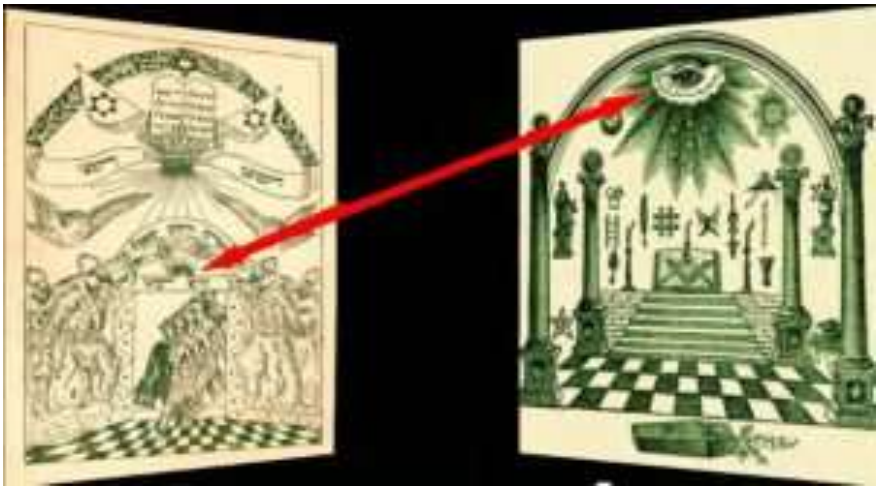
Bunu yansıtmak üzere belki bir başka terim ya da sıfat da kullanılabilir. Ancak böylesinin her ortama uygun düşeceğini yani Masonluktaki kurallara, geleneklere, yöntemlere, töreye, bir diğer deyişle Masonluğun Etiketi'ne uyarlı olabileceği düşünüyorum.

Sizce?... Olmaz mı?

İkincisi, **"masonların dili"…** Nitekim Masonlukta kullandığımız, başka kurumlarda olmayan, olsa bile özdeş anlama gelmeyen birçok sözcük ve terim var. Bunlardan bazılarına özellikle değineceğiz.

Güncel dilde kimi zaman **"çağdaş"** kimi zaman ise **"çağcıl"** sıfatını kullanıyoruz. Bunlar, anlam bakımından birbirine pek yakın ama tıpatıp aynı değil.

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğüne bakarsak, "çağdaş" sıfatının iki farklı anlam taşıyabildiğini görüyoruz; biri "aynı çağda yaşayan", diğeri "bulunulan çağın anlayışına, koşullarına uygun olan"… Bu çalışmada **"Çağdaş Masonluk"** terimini, **"Bugünün anlayışına uyan, 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarının koşullarıyla uyumlu bir Masonluk"** anlamında kullanabiliriz.



Bu tür bir Masonluk, çağcıl olabildiği gibi olmayabilir de… Çünkü çağcıl sıfatı "çağın yeniliklerini benimseyen, ona göre davranan" anlamına geliyor. Böylece genel olarak ve kurumsal bakımdan Masonluk için değil, ancak özel olarak bir mason örgütünün tutumunu belirtebilir.

Soru: ***«Günümüzde böyle olmayan yani bugünün anlayışına uymayan, son zamanların koşullarıyla uyum sağlamayan bir Masonluk var mı ki?»***

Olabilir… Hatta böyle bir olasılıktan söz edeceğimize, açıkça «Evet, var.» bile denilebilir.

Nitekim kimi masonlara göre; Spekülatif Masonluk, ne çağdaş ne de çağcıl olabilir. Masonluğun bir "kendine özgülüğü" vardır; çok eski çağlardan kalma, değişmez ve değiştirilemez gelenekleriyle var olan, onlarla yaşayan bir kurumdur. Bu geleneklerin ve ilgili yöntemlerin çağdaşlık uğruna ya da çağcıllık kaygısıyla değiştirilmesi, Masonluğu yozlaştırır hatta bozar. Böyle bir durumda, kurum "Masonluk" olmaktan çıkar; Masonluğa benzeyen bir başka kuruma dönüşür. Dolayısıyla, Masonlukta çağdaşlıktan da çağcıllıktan da söz edilemez. Bu, yersiz bir işle uğraşmak (abesle iştigal) olur. Masonluk geçmişte böyleydi; bugün böyledir; gelecekte de böyle kalacaktır.

Tamam, peki, o da farklı bir anlayış, farklı bir tutum… Masonca davranacaksak, silip atamayız hatta göz ardı etmek bile yanlış olur.

Aslında bir mason kuruluşuyla bir diğerinin, tutumları bakımından aralarında farklar bulunması nedeniyle, birinden yana çıkarak diğerini Masonluk dışı saymak hiç de doğru olmaz. Sadece masonca bir tutumla "Birinde şöyleyken, ötekinde böyle" demek, farkları gösterip bunun ötesinde bir şey dememek uygun düşer; aksine davrananlar olsa bile…



Masonca davranılacaksa, anahtar sözcük tolerans…

∴

Batı dillerinde bir ek sıfat olmadan dilimizdeki “Masonluk” teriminin karşılıkları kullanılınca (Fransızcada Maçonnerie, İngilizcede Masonry, Almancada Maurerei gibi); bu ancak “duvarcılık, inşaatçılık, taşçılık” ya da belki biraz daha geniş bir çerçevede olmak üzere “geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatı” gibi anlamlara gelir; somut bir üretimden söz ederken ise “taş ya da tuğla gibi elemanlarla örülmüş bir duvar” demektir. Bir diğer deyişle; “Operatif Masonluk” teriminin bir bölümüyle özdeşleşir. Sadece bir bölümüyle özdeş çünkü eskiden Avrupa’da Operatif Masonluk, bir bina inşaatının tüm öğelerini kapsarken, günümüzdeki bir bina inşaatında “Masonluk” teriminin Batı dillerindeki karşılığıyla nitelenebilecek hiçbir öge bulunmayabilir; hele o yapıda örme duvar yoksa...

Batı dillerinde Çağdaş Masonluk teriminin karşılığı, çoğu kez dilimizdeki “özgür” ya da “hür” olan bir sıfatla birlikte geçer; İngilizcede Freemasony, Fransızcada Franc-maçonnerie, Almancada Freimaurerei gibi… Dilimizde “Özgür Masonluk” diye bir terimin kullanımı pek enderdir ama “Hürmasonluk” diye bileşik bir terimin sıkça kullanılmakta olduğunu görebiliriz.

Şimdi bakınız; **“Hürmasonluk”** terimi Türk dili kurallarına aykırıdır; sıfatın ayrı yazılması gerekir. Nitekim "özgür" ve "hür" eş anlamlıdır; kimileri kavramsal bakımdan farklı bir tanım yapmakta olsa bile... Ancak bu terimin Türk dili kurallarına aykırı oluşu, Masonluk bakımından bir şey değiştirmez çünkü bu Türk Masonluğu’na özgü masonca bir terimdir.

Batı dillerinde aynı şeyi “mason” sözcüğü için söylemek doğru olmaz. Mason, öncelikle “mesleği ya da işi bakımından taş işleyen, duvar ören, bina inşaatında çalışan kişi” anlamına gelirse de, aynı sözcük, başında “hür” ya da “özgür” anlamındaki sıfat olmadan, “Çağdaş Masonlukta düşünsel çalışmalar yapan kişi” anlamına gelmek üzere de kullanılmaktadır. Bunun karşılığında dilimizde, güncel kullanımda, bir kişiyi nitelemek üzere “özgür mason” ya da “hürmason” diye bir sözcüğün kullanımı pek enderdir.

Bana göre “özgür” sözcüğü çağcıl Türkçeye "hür" sözcüğünden daha çok yakışıyor. Fakat kimi masonlara göre “ille de Öz Türkçe” tarzında bir kaygıya kapılıp “hür” yerine “özgür” biçimindeki sıfatın kullanılması doğru değildir çünkü bu iki sıfat, kavram bakımından birbirine benzer ama bütünüyle örtüşmediği gibi “özgür” sözcüğü “hür” kelimesinin tam karşılığı olamamaktadır.

Türk Dil Kurumu’nun sözlüğü, “hür” sözcüğüyle “özgür” sözcüğü arasında, öncekinin Arapça kökenli oluşundan başka bir fark gözetmiyor. Buna göre “Hür Masonluk” ve “Özgür

Masonluk" terimleri eş anlama gelmeli. Fakat Türk dili kurallarına bakarsak, "masonca" diye bir terim de kullanamayız. Nitekim Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde böyle bir terim yok.

Dolayısıyla Türk Masonluğunda kullanılan, masonca olan her sözcük ya da terimin Türkçe sözlüklerde bulunması gerekmez.

Demek ki "Hürmasonluk" terimiyle, sıradan sözlüklerde bulunmayan, salt Masonluğa özgü, farklı ve özel bir vurgu yapılıyor. Bunun bir gerekçesi var; karşıt görüşte olanlarca uygun bulunmayabilir ama masonca (toleranslı) bir tutum uyarınca, -doğruluğu tartışılabilse de- varlığı yadsınamaz.

Nitekim Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde ya da herhangi bir diğer Türkçe sözlükte "Masonluk" terimine bakınca, karşılığında *"duvarcılık, inşaatçılık, taşçılık"* gibi açıklamalar göremeyiz. Masonluğun bir dernek olduğundan, üyelerinin birbirlerini kardeş olarak tanıdıklarından ve bunun gibi şeylerden söz edildiğini görürüz. Bunun nedeni de "Masonluk" teriminin Türkçede hiçbir zaman Batı dillerindeki anlamında kullanılmamış, buna gerek görülmemiş olmasıdır. Kimilerinin "Spekülatif Masonluk" ile özdeş olarak Türkçede salt "Masonluk" teriminin kullanılamayacağına dair iddialarının, bu bakımdan sağlam bir dayanağı yoktur. Bu konuda daha geniş bir açıklamayı ancak bir sözlüğün ötesine geçen kaynaklarda görebiliriz.

Masonların yazı ve kitapları da öyledir. Fakat "Masonluk" terimi öylesine kanıksanmıştır ki, açıklama hatta tanımlama bile gerektirmez.

Bu arada şunu da eklemeli: "Hürmasonluk" terimi masonca olduğu ve masonik kullanımda geçerli sayıldığı göz önünde tutulunca, bu kez masonca bir tutum ve davranış ya da Masonlukta kullanılan dil için "hürmasonca" denilmesi, herhalde akıl ve mantığa pek uygun olmasa gerektir.

∴

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde bir de **"Farmasonluk"** diye bir terim geçer.

Bu terim daha çok halk ağzında, genel yazında "Masonluk" ile tıpatıp aynı anlama gelmek üzere kullanılmıştır; Masonluğun bünyesinde ise biraz farklı olarak, **"Franmasonluk"** diye bir terimin kullanılmış olduğu görülür.

Bunlardan "farmason", çok daha önceden ön yargı ya da art niyetle yapılmış olan tanımı uyarınca, *"kötü niyetli kişi"* ya da *"dinsiz ve allahsız"* gibi bir anlama gelmek üzere kullanılmıştır. Nitekim bu nedenle birisine «Farmason!» demek, onu aşağılamak hatta küfür etmek sayılmıştır.



Günümüzde kimi masonlar böyle bir tanımın açıkça ortaya konmasından hoşlanmıyor hatta bunun masonik yazında yer almasına bile karşı çıkıyor ama ne yapılabilir ki?... Güneş balçıkla sıvanır mı?... Gerçek, göz ardı edilerek ortadan kalkar mı?... Ülkemizde böyle tanımlar yapılmış; bir zamanlar kullanılmış. Olmadığı söylenemez. Bu, ya bilgisizlik ya da kendini kandırmak olur. Masonca davranacak isek, bu gerçeği kabul etmeliyiz. Ancak topluma bunun yanlış olduğunu göstermeye, doğru olanı öğrenmelerini sağlamaya çalışmalıyız.

Franmason, Fransızcada "franc-maçon" sözcüğünün okunuşu. Açıkça belli bir dönüştürme. Türk Masonluğu, büyük ölçüde Fransız türü Masonluktan etkilenmiş, terimlerini de öncelikle o kaynaktan almış.

Fakat farmason için bunun benzerini söylemek zor... Acaba o da İngilizcedeki "freemason" sözcüğünden mi alınma, yoksa "franmason"un üst üste gelen sessizlerden ötürü tam söylenemeyişi nedeniyle yozlaştırılmış biçimi mi?

Ben bu sorunun yanıtını veremiyorum. Bilen varsa, bana da öğretirse, bu çalışmaya eklerim.

İnternette birtakım antimasonik saçmalıklar da görebilirsiniz. Örneğin birinde şöyle tanımlar var: *"Masonluk, Orta Çağ'daki Katolik yapı işçilerinin meslek örgütüdür; Farmasonluk ise Anglosakson kaynaklı ve gizemli ritüelleri olan bir gizli örgüttür."*
(Kaynak: http://blog.milliyet.com.tr/masonluk-ve-farmasonluk-arasindaki-fark-nedir---/Blog/?BlogNo=186675)

İnsanın gülesi geliyor ama ne yaparsınız, böyle bir tanım da yapılmış işte. Kim bilir, bunun doğruluğuna inananlar da vardır belki.

Belki değil, mutlaka vardır.

∴

Ortaya şöyle bir soru atılabilir: «Madem hür ve özgür sözcükleri eş anlamlı, neden Türkiye'deki iki büyük mason örgütünden birinin adının başında "hür" diğerinde "özgür" sıfatı var?»

Her şeyden önce bu iki sıfattan birinin o bakımdan sadece ve tek başına "hür" değil, **"hür ve kabul edilmiş"** olduğunu belirtmeliyiz. Türkiye'de "Hürmasonluk" terimi kullanılıyor ama "Hür Masonlar Büyük Locası" diye bir örgüt yok; "Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası" var. İşin içine niçin bir de "kabul edilmiş" sıfatının girdiğini, daha sonra, denk düşecek olursa, masonca irdeleyebiliriz.

Diğerinde ise kullanılan "özgür" sıfatı, sadece "hür" sıfatının öz Türkçesi olmakla kalmıyor; bu mason örgütünün "**özgürlükçü"** (liberal) olarak anılan bir masonik tutum ve anlayışı benimsediğini vurguluyor. Tarihi bakımından ise, 1992 yılından önce kullanılmamış. Nitekim "Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası" teriminin ilk kullanım tarihi de 1957.

«Bu ne demek?... Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası özgürlükten, özgürlüklerden yana değil mi? »

Bu soru gereksiz polemik açar. Öyle bir şey diyen olmadı. Özgürlükten yana olmak başka, özgürlükçü ya da liberal masonik nitelik taşımak başka. Türkiye'deki Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası, genel tutumu bakımından geleneksel nitelikli bir anlayışı benimsiyor. Buna "gelenekçi" diyenler de var ama öyle bir nitelendirme, yanlış anlaşılabilir, tutuculukla bağdaştırılabilir. Bu doğru olmaz. Öyle yapılınca, Türk Masonluğu'nda bir bölünme olgusu ortaya çıkar. Geçmişte yapılmamış değildir bu; fakat şimdi burada masonca bir yaklaşımla konuşacaksak, Masonluktaki bölünmelerden değil, sadece "farklılıklar"dan söz edelim.

Farklılık, zenginliktir.

∴

Soru: *«Madem Özgür Masonlar Büyük Locası özgürlükçüdür, neden bu sıfat o büyük locanın kuruluşuyla birlikte kullanılmamış?»*

Bırak işini, kaşı başını!

Şimdi bu lâfı neden ettim?

Bu soruyu yanıtlarken, asıl anlatmaya çalıştığım konuyu bir yana bırakıp, bir başka şeyi, Türkiye'deki Masonluğun tarihçesinin bir yönünü anlatmaya girişmek gerektiğinden...

Zararı yok. Bu çalışmanın yöntemi zaten öyle; bir söyleşi gibi… Dipnot yok; araya giren paragraflar, açıklamalar var.

Ancak Türkiye'deki Masonluğun tarihçesi bizi ta 1700'lü yıllara kadar götürür. O bizim buradaki konumuz olmamalı. Zaten konumuz tarih de değil. Genel olarak Türkiye'nin yer aldığı coğrafyadaki Masonluktan değil de, sadece ulusal bir nitelik taşıyan, bize özgü Masonluktan biraz söz etmemizin yararı olabilir.

Ulusal nitelikli Türk Masonluğu, ilk oluştuğu 1909 yılından 1950'li yılların sonlarına dek hep özgürlükçü nitelikli bir masonik anlayışı benimsemiş, aynı paraleldeki obediyansların oluşturduğu Uluslararası Masonluk Birliği'ne de katılmıştı. (Bu örgütün tam adı Fransızca Association Maçonnique Internationale olup, masonik yazında kısaca A. M. I. olarak anılır.)

Öte yanda ise, kendini yeryüzündeki asıl ve tek Masonluk olarak gören ve gösteren geniş ve yaygın Anglosakson Masonluğu topluluğu yer alıyordu. Bu topluluğun çoğunluğunu Amerikan obediyansları oluştururusa da, İngiltere Birleşik Büyük Locası, Masonluğun önderi ve tek otoritesi olduğunu ileri sürer.



Türk Masonluğu, 1935-1948 arasında geçirdiği "Uyku Dönemi"nden sonraki yıllarda, örgütlenme tarzı bakımından bir süre kararsızlığa düşmüş, simgesel derecelerde çalışan localar bir süre için Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nin egemen yönetici organı olan Türkiye Süprem Konseyi'nin (o zamanki adıyla Türkiye Yüksek Şûrası'nın) yönetimi altına girmişti. 1950'li yılların ilk yarısında, örgütlenme bakımından karmakarışık bir dönem yaşanmıştı. Sonunda, simgesel dereceleri düzenleyerek yönetmek üzere bir büyük loca kurulmuştu. 1957 yılında bu büyük locaya, "Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası" adı verilmişti.

Dünya Masonluğunda, bir büyük locanın adının kapsamında **"hür ve kabul edilmiş"** anlamındaki bir terim, sadece Anglosakson Masonluğu topluluğunda kullanılır; bu nitelik vurgusu, o büyük locanın adının sonuna "F. A. M." ya da "A. F. A. M." şeklinde, İngilizce asıllı bir terimin kısaltması eklenerek belirtilir.

Türkiye'deki Masonluk, 1956 yılından sonra, nitelik bakımından bir değişim gösterme yolunu tutmuştu. Yurdun her yanında ve her bakımdan olduğu gibi, Amerikan etkisi Masonlukta da

kendisini gösteriyordu. Fakat buna uygun bir büyük loca adının alınışıyla Türk Masonluğu nitelik değiştirmiş değildi. Onun önce hazırlığı yapılacak, söz konusu değişim ancak birkaç yıl sonra (tam olarak 1970 yılında) gerçekleşecekti.

1966 yılında Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'ndan ayrılan kimi masonlar, kurdukları yeni obediyansa "Türkiye Büyük Mason Mahfili" adını verirken, Türk Masonluğu'nun süregelen özgürlükçü ya da liberal niteliğinin özellikle vurgulanmasına gerek duymamışlardı.

Bu arada bir açıklama daha gerekiyor: Türkiye'deki mason örgütlerinin hepsi, yasal bakımdan birer dernektir. İç yönetimleri masonik olsa da, T.C. yasaları uyarınca örgütlenmişlerdir. Bu konu diğer birçok ülkede de geçerlidir.

1970'li yıllardan başlayarak, T.C. Dernekler Kanunu'nda zaman zaman birtakım değişiklikler yapıldı. Bu değişikliklerden biri uyarınca, derneklerin adlarında yer alan "Türkiye" sözcüğü kaldırıldı. Bu, dernek adıyla sınırlı kalmadı; masonik adların da değişmesi gerekti.

"Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası", masonik tutumunu, adında yansıtmayı sürdürüyordu. Öte yanda ise *"Türkiye"*sini yitirmiş olan Büyük Mason Mahfili, boşa düşmüş gibiydi. Yasal derneğinin adı değişmese de, masonik niteliğini yansıtan bir adının olmasına gereksinme duyuluyordu. Artık eskilerde kalmış olan "mahfil" sözcüğünden de kurtulmak isteniyordu. (Bu çerçevede daha birçok sözcük ve terim Türkçeleştirildi.)

Bu gereksinme, hayli zaman sonra, obediyansın tüzük ve ritüellerinde 1993 yılında yapılan geniş kapsamlı bir yenileme sırasında giderilebildi. Dernek adı değiştirilmedi; obediyansın adı bir yıl önce benimsendiği üzere "Özgür Masonlar Büyük Locası" oldu.

∴

Londra Büyük Locası'nın kurulduğu tarihten bu yana, en az üç locanın bir araya gelerek oluşturduğu daha üst düzey bir mason örgütüne genel olarak **"obediyans"** deniyor.

Niçin obediyans?

Çünkü bu sözcük bir bağlanma, bir itaat olgusunu dile getiriyor. Obediyansı localar oluşturuyor ama hep birlikte oluşturdukları bu örgüte bağlanıp, onun tüm localar için geçerli ortak uygulamalarına bağlanıyorlar. Böylece, hepsinin genel yararı gözetilmiş oluyor; hani *"Birlikten güç doğar."* denir ya; burada gözetilen de işte o…

Bir obediyans çoğunlukla "büyük loca" olarak anılıyor ama Masonlukta bir diğeri daha var. Ona da "büyük doğu" diyoruz. İkisi arasında birtakım ufak tefek farklar var. *(Bu büyük doğu terimi de Fransızcadaki "grand orient" teriminin Türkçesi. Ancak Fransızcadaki orient sözcüğünün, "ortaklık" ya da "müştereklik" anlamına da geldiğini zihnimizin bir köşesine yerleştirelim.)*

«Neden "büyük loca" da, "genel loca" ya da "localar birliği" gibi bir terim değil?» diye de sorulabilir.

Bu kullanım, Çağdaş Masonluğun ilk düzenli örgütü yani Londra Büyük Locası ile başlamış, üç yüz yıl böyle gelmiş; gelenekselleşmiştir. Büyük Doğu daha sonraki yıllarda ortaya çıkmış bir Fransız ürünüdür. Fakat Londra Büyük Locası'nın kuruluşu sırasında bir başka terim değil de büyük loca teriminin kullanılışının bir özel amacı da var.

O tarihlerde Londra ile hemen batısındaki komşusu Westminster, ayrı birer kent niteliğindeydi. Görünüşte, bu iki kentte çalışan dört loca bir araya getirilip yepyeni bir anlayışla tek bir loca halinde bütünleştirilmişti. Bu yeni oluşuma "büyük loca" adı verilirken, bunun dört ayrı ve bağımsız locadan oluşan bir obediyans değil, TÜM LONDRA'YI KAPSAYAN BÜYÜK BİR LOCA olduğunun vurgulanmasına çalışılıyordu.

İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın Londra'daki merkez binası gerçekten de çok görkemlidir. Londra Büyük Locası kurulduğunda ise, masonların pek basit sayılabilecek bir binaları vardı. Tıpkı tarihte operatif masoın localarının kendi kullanımları için yaptıkları basit şantiye binası gibi... O tarihlerdeki "büyüklük" sıfatı, Londra çapındaki bir organizasyon boyutundaydı; günümüzde ise bütün dünyayı kapsadığı iddia ediliyor. Eh, iddia öyle olunca, binası da öyle...





Londra Büyük Locası kurulduğunda, bir locanın yöneticisine "üstat" deniyordu; Operatif Masonlukta olduğu gibi... Masonlar için, günümüzdeki karşılığı "çırak" ve "kalfa" olmak üzere sadece iki derece vardı. Fakat Londra Büyük Locası kurulduğunda bu locaya "büyük" sıfatı verildiğine göre, onun üstadı da "büyük" olmalıydı. Nitekim aynı anda ortaya bir de **"büyük üstat"** unvanı çıktı. Gerçi bu unvan, İngiltere'de daha önce de kullanılmıştı ama önceki kullanımın gerekçesi başkaydı; devletin ülkedeki tüm locaların çalışmalarını yönlendirmek ve denetlemekle görevli memuruna "büyük üstat" denmekteydi. O kişinin bir mason locasının üyesi olması gerekmiyordu.

Gerçi bu unvan daha da önce İskoçya'da, ondan epeyce bir zaman önce Kıta Avrupası'nda da görülmüştü ama tüm bunların günümüzdeki Masonluk ile bağlantısı yok.

İngiltere'de durum böyleyken, Londra Büyük Locası kurulduğunda bu yeni örgütün başındaki masona "büyük üstat" denmiş olması acaba hangi nedenden kaynaklanmıştı?

Masonik yazında bu görev unvanının Operatif Masonluğa bağlanması gibi bir çaba vardır. Nitekim o çabanın gerekçesi de o günün koşulları altında göz önüne alındığında, anlayışla

karşılanabilir. Fakat konulara biraz dikkatlice bakılınca, bu çabanın sonraları da sürdürülmesinin boşuna olduğu anlaşılır. Ortada yepyeni bir örgütlenme var; buna "büyük loca" deniyor; locanın başındaki masona "üstat" deniyor; dolayısıyla büyük locanın başındaki de "büyük üstat" olur. İşte bu kadar basit; masonca!

∴

Spekülatif Masonlukta ilk büyük üstat olan **Anthony Sayer**'in inşaatçı mason localarıyla hiçbir ilgisi yoktu. Kabul edilmiş mason olduğuna ilişkin bir belge hatta önceki yaşamına dair bilgi bile yoktur. Dolayısıyla, daha önce İngiltere'de büyük üstat unvanını taşımış olan ünlü mimar **Sir Christopher Wren**'in yerini almış olduğu düşünülemez. Ortaya böyle bir iddia konulmuş da değildir. (Zaten Sir Christopher Wren de Londra Büyük Locası'nın üyelerinden.) Büyük Loca'nın başı olduğu için büyük üstat unvanının uygun bulunmuş olması çok daha akla yatkın.

Ne yazık ki, Masonluğun o tarihlerdeki oluşum ve gelişimlerinden söz ederken, belge yetersizliği nedeniyle birtakım tahminlerde bulunmak zorunda kalıyoruz. Bu bağlamdaki masonca tutum, tahmin ya da varsayımlara gerçek süsü vermemeyi, bunların bir tahmin ya da varsayım olduğunu açıkça ortaya koymayı gerektiriyor.

Ancak Anthony Sayer'e de, durup dururken, kolayca, hemencecik "Büyük Üstat" denilemezdi. Bunun temeline önceden bir gerekçe yerleştirilmişti. Bu gerekçeyi anlayabilmek için ise, tarihsel bilgilere biraz daha yakından, olan bitenleri nedenleriyle anlamaya çalışarak bakmak gerek.

Sir Christopher Wren aslında mimar değil, mekanikçiydi. Gençliğinde, daha doğrusu 1666 tarihli ünlü Londra yangınından sonra Paris'e gönderilmiş, çağdaş mimarlık eğitimi alması sağlanmıştı. Londra'ya döndüğünde kendisine "sir" unvanı verilmiş, devletin büyük üstatlığı görevine atanmıştı. Tüm bunlar, İngiltere'de **Stuart Hanedanı**'nın egemenliği sırasında gerçekleşmişti. Dolayısıyla Sir Christopher Wren koyu bir Stuart yandaşı olmuştu. Ancak 1688 yılındaki darbeyle Stuartlar İngiltere tahtından düşürülüp, ülke dışına sürülmüştü.

Masonluğun Resmi Tarihi'nde, özetle şöyle bir anlatım yer alır: "Sir Christopher Wren, bir Stuartist olduğu için, görevinde zorluklarla, engellerle karşılaşmaya başlamıştı. Buna karşın yıllarca dayanmayı başardı. Fakat 1702 yılında Kraliçe Anne tahta çıktığında, diğer tüm Stuart yandaşları gibi Sir Christopher Wren'e de yaşamı zehir etmekten geri kalmamıştı. Bunun üzerine Sir Christopher Wren görevinden istifa etti. Hiç kimse, 30 yıldan uzun bir süre bu görevi yürütmüş, üstelik çok üstün yetenekleri olan büyük üstadın yerini almak istemedi."

Sonra da şöyle devam edilir: "Londra'daki ünlü St. Paul Katedrali'nin yapım ve yenileme işini yürüten loca bunu fırsat bildi. Bundan böyle mason localarının üstatlığına salt meslekten olan özgür masonların değil, kabul edilmiş masonların da getirilebileceğini belirten bir bildirge yayımladı."



Masonluğun Resmi Tarihi'nde sonrası şöyle getiriliyor:

"Bundan sonra kabul edilmiş masonlar yıllarca hazırlandı. Sonunda Londra Büyük Locası'nı kurdular. Geçen 15 yıl boyunca hiç kimse büyük üstat unvanını taşımamıştı. Londra ve Westminster'deki o çok eskiden kalma localar sık sık bir araya getirilmiş, localaların üstatları tarafından ortaklaşa yönetilmişti."

Hesapça, böylece Londra Büyük Locası kurulduğunda, başa getirilen kişiye büyük üstat unvanı verilmesi kolaylaştırılmıştı.

Bu yeni örgüt olağanüstü bir hızla gelişti. Birkaç yıl içinde Büyük Loca'ya hem katılımlar oldu hem de geleneksel inşaat mesleğiyle hiçbir ilgi ve bağlantısı olmayan yeni localar kuruldu. Londra Büyük Locası daha 1720'li yılların başında 20 locası olan bir obediyans haline dönüşmüştü. Bunların arasında Londra dışında olanlar da vardı; Fransa'da bile loca kurmuşlardı. 1725 yılında bu obediyans **İngiltere Büyük Locası** adını aldı.

Bundan hemen sonraki gelişim evrelerinin yaşandığı 18. yüzyıl boyunca, ortaya az önce değindiğimiz önemli sorun çıktı: Artık Masonlukta spekülatif döneme geçilmişti. Şimdi Operatif Masonluktan kalma yöntem ve gelenekler ne olacaktı?... Bu konuda nasıl bir tutum benimsenmesi gerekirdi?... Her şey hiç değiştirilmeden korunmalı mıydı, yoksa Spekülatif Masonluğun kendine özgü yöntem ve gelenekleri yeni baştan mı oluşturulmalıydı?... Yoksa biraz eskiden kalma, biraz çağın koşullarına ve Masonluğun spekülatif niteliğine uygun bir "orta yol" mu tutulmalıydı? Hani "Ne şiş yansın ne kebap!" dercesine.... En doğru, masonca tutum hangisiydi?

Localar arasında bu konuda tam bir uyum sağlanamadı. Kimisi eskiye bağlılıkta diretti, kimisi yenilenmeyi savundu. 18. yüzyılın özellikle ikinci yarısında, her loca kendi çevresinde, sonra da birbiri ardınca kurulan obediyansların her biri kendi egemenlik bölgesinde kendisine göre en iyi ve en doğru bulduğu masonca uygulamalara girişti. Dolayısıyla, artık bir bina inşaatı mesleği olmaktan iyiden iyiye uzaklaşmış olan Masonluğun gelenekleri, birçok yerde bir diğerinden hayli farklı şekilde benimsendi.

Masonluğun çalışma yöntemlerinin ve geleneklerinin yeryüzünün her yerinde aynı olması için, 19. yüzyılda yoğun çabaların harcanmış olduğu görülür. Ancak, her yerde aynı olması öngörülen geleneklerin kapsamı genişletildikçe, bu konudaki başarı şansının azaldığı da bir gerçektir.

Bunların hangisi asıl yani masoncadır?

Kimileri sadece bir tekinin geçerli, diğerlerinin geçersiz hatta uyduruk olduğunu ileri sürer.

İşte, bu masonca değil.

∴

Masonluktaki geleneklerin zamanla değişikliğe uğramaması için de birtakım önlemler alınmasına çalışılmıştır. Ancak, tüm bunların boşuna bir çabalama olduğu, "geleceğin koşullarından etkilenmeyecek ve zaman içinde değişmeyecek bir Masonluk" yaratmanın olanaksızlığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine, hiç olmazsa bazı geleneklerin her yerde aynı şekilde benimsenmesine çalışmak eğilimi ağırlık kazanmıştır.

Burada söz konusu olan gelenekler hangi gelenekler?

Kimilerine göre, yüzlerce yıl öncesinden kalma, hep korunmuş, hiç değiştirilmemiş gelenekler...

Acaba gerçekten de öyle mi, yoksa öyle olup olmadığına dair elde hiçbir somut belge olmadığından yararlanıp, "eskiden kalma gelenek" denilerek ortaya konulmuş kurallar mı?



1720'li yıllarda Londra Büyük Locası'nın anayasası oluşturulurken âdeta sıradan bir terim olarak kullanılmış, o tarihlerde üzerinde pek de durulmamış olan **"Landmarklar"** kavramı, işte bu eğilim ve çabaların bir yan ürünü olarak, 19. yüzyıl ortalarında yeniden canlandırılmıştır.

Belirli bazı geleneklerin her yerde aynı olabilmesi için yapılmış olan girişimlerden elde edilmiş olan sonuçların, evrensel boyutta pek de başarılı olmadığını, sınırlı bir düzeyde kalmış olduğunu söylemek pek yanlış sayılmaz. Çünkü her mason kuruluşu, herhangi bir geleneği, ancak kendi bulunduğu ve çalıştığı çevrenin anlayış ve eğilimleriyle uyumlu olabilecek nitelikler taşıyorsa ya da kendince bundan daha iyisini ve daha doğrusunu yapabilme olanağı

bulamıyorsa benimsemeye yanaşmıştır. Bunlara “Landmarklar” denilerek, "değişmez ve değiştirilemez" olduklarını vurgulamanın bir şey değiştirmiş olduğu söylenemez.

Başkalarıyla tam bir uyum içinde olmamakla birlikte, bu konuda kendilerini yeterince bilgili ya da güçlü görebilenler, kendi landmarklarını belirlemeye yönelmiştir. Böylece, ortaya yer yer birbirleriyle çelişkili de olabilen birçok “Landmarklar Listesi” çıkmıştır.

Masonluğun 19. yüzyılda bu bakımdan âdeta bir karmaşa içine girmiş olduğu söylenebilir. Çünkü “Landmarklar” gerçekten de Masonluğun özünü ve temelini oluşturuyorsa, bunların tam bir uyum içinde olmayan listelerinin çokluğu ve çeşitliliği, yeryüzünde ayrı ayrı Masonluklar bulunduğunu gösterir.



Bu karmaşa, günümüzde giderilmiş gibidir. Fakat “Landmarklar” konusu üzerinde kesin bir uzlaşma sağlanmış olduğu anlamına da gelmez.

Kim bilir, belki bu konuyu da masonca incelemek gerekir. Ancak bunun dehşetli bir etki yarattığını, bu etkinin günümüzde de sürdüğünü göz ardı etmeyelim. Şöyle ki;

Madem bu yukarıda anlattıklarımız olmuştur; her ne kadar günümüzdeki Masonluğun ilk oluşumu sırasında masonlar “özgür” (hür) sıfatına sahip çıkmışlarsa da, sonradan bunun yanlışlığı ve haksız bir kullanım olduğu, aslında “kabul edilmiş” sıfatını kullanmış olmaları gerektiği anlaşılmış, teslim edilmiş, böylece ortaya günümüze kadar süren geleneksel nitelikli “hür ve kabul edilmiş” terimi bir kalıp olarak çıkmıştır. Bu, Masonlukta kaçınılmaz olan “düzen” (intizam) kavramının da bir gereği sayılmıştır. Bununla yetinmeyip, bunun başına bir de “eski” (ancient) sıfatını ekleyenler de olmuştur.

"Bir masona yakışan" anlanıındaki "masonca tutum" uyarınca bu terimlerin hepsinin Masonluktaki dil bakımından da “masonca” olduğunu kabul etmek gerekir.

∴

Yukarıda anlattıklarımızın hepsini masonca davranarak kabullenelim.

Ancak şunu da bilelim:

Toplumlarda zamanın koşulları ve sosyal yapı üzerindeki etkileri, her nerede olursa olsun, hiçbir dönemde kontrol altına alınamamıştır. İnsanlar, hep kendi yaşadıkları çağda ilerisi için de en iyisini ve en doğrusunu düşünüp ortaya koyduklarını sanmıştır ama daha sonraki bir dönemde bunun böyle olmadığı anlaşılmıştır.

Ne yazık ki, bu yanılgı Masonlukta da görülmüştür.

Geleneklerin sadece yerel etkilerle değil, zamanla da değiştirilmemesi için her ne yapılmış olursa olsun, bunların kendi kendilerine mutlaka değişime uğradıkları görülmektedir.

Nitekim hiç değişmeyeceği sanılan birçok gelenek, zaman içinde ister istemez değişmiştir.

Bu değişim günümüzde de sürmektedir; gelecekte de sürecektir.

Bu bağlamda, adlarının kapsamında "eski" sıfatına da yer veren, özgürlükçü bir tutumu benimseyenlerce "tutucu" olarak nitelenen mason kuruluşları bile, eskiden kalma geleneklerinden bazılarını değiştirme gereğini duymakta, kendi ilkelerine ters düşmeksizin böyle bir değişimi ve yenilemeyi başarabilmenin çıkar yollarını aramaktadırlar.

Günümüzde çok kullanılan bir deyiş, âdeta bir atasözüne dönüşecek gibidir:

"Hiç değişmeyecek bir şey varsa, o da değişimin kendisidir."



Geleneklerin zaman içinde değişime uğramalarının kaçınılmazlığı, önemlerini ve değerlerini azaltmaz.

Nitekim geçmişte olduğu gibi bugün de Masonluktaki gelenekler oldukça önemli ve ağırlıklı bir yer tutar.

Görgü kuralları ise, geleneklere oranla pek daha az farklılık gösterir, zaman içinde pek daha yavaş değişime uğrar. Bu nedenle biraz daha yaygın bir şekilde geçerli, biraz daha uzun süre tutarlıdırlar.

Masonlukta benimsenen görgü kurallarından çoğu başka birçok kurumda da hatta yeryüzünün hemen her yerindeki uygar toplumlarda görülür. Üstelik bu kurallardan büyük çoğunluğu, hiç de yakın bir geçmişte oluşturulmamıştır. Bunlar, yüzyıllardan beri vardır ve günümüzde de geçerlikleri sürmektedir.

Tüm bunlara bir de "toplumdaki temel ahlâk anlayışının, değer yargılarının tümü" olarak tanımlanabilecek **töre** katılır.

Her toplumun töresinin kendine özgü olduğu, bir diğer topluma oranla farklılık gösterdiği bilinir. Aynı toplum içinde töreler değişmez sanılır ama bu sanı aslında törelerin değişmemesinin istenmesinden ileri gelir. Töre de gelenekler ve görgü kuralları gibi değişimden payını alır. Böylece, bir geçmişin töresinden bir de güncel töreden söz edilir.

Hemen her toplumda insanlar gençlikten yakınır. Gençliğin toplumun törelerine uymadığından, bir yozlaşmanın varlığından söz edip dururlar. Bu insanlar yanlış düşünmektedir ama onları kusurlu görmenin gereği yoktur. Tek farkında olmadıkları, farkında olsalar da bir türlü içlerine sindiremedikleri şey, törelerin de zaman içinde değişime uğrayacağıdır.

Gelenekler ve töreler insanı durağanlaştırır. Ateşli ve coşkulu gençlik bundan ötürü toplumda yerleşmiş gelenekleri ve töreleri benimseyemez, baş kaldırma girişimlerinde bulunur.



Daha ileri bir yaş döneminde, olgunlaşmaya yöneldiği zaman, o da gençliğinde karşı çıktığı gelenekleri ve töreleri savunmaya başlar.

Fakat bu arada ortaya eski geleneklerin ve törelerin değişmesine ilişkin birtakım önermeler çıkmıştır. Toplum üzerinde bu önermelerin etkisi görülür. Gelenekler ve töreler yaşanılan çağın toplumunda yeniden biçimlenir.

Tüm bunlar bir insanın ortalama yaşam süresinden çok daha uzun bir zaman içinde oluşur. Dolayısıyla, bugün geçerli olduğunu söyleyebileceğimiz gelenek ve törelerin yıllarca öncesi olduğu gibi, yıllarca sonrası da olacaktır.

Masonca da böyledir; değişmez olduğunu sanmayın.

Böyle geniş görüşlü olun ki, değişince şaşkınlığa uğramayın ve bu yenisinin geçersiz olduğunu ileri sürmek gibi bir yanılgıya kapılmayın.

Masoncanın gereği böyledir ama masonca düşünürsek, belki de öteki türlüdür ya da her ikisinin de göreli doğruluğunu kabul etmek gerekir.

Sanırım masonca “tolerans” ile yürüyor.

Tolerans olmayınca “masonca” da olmuyor.

